

Naj višja naloga vzgoje je ta, da vzgojnik svojega rejenca napeljuje k pravdnosti, to je k vednemu hrepenenju po čednostih; ker je pa pravdnost bitstveno v volji, rečemo lahko tudi, da se volji posamezne osebe neizbrisljivo znamenje vtisne, da ostane v vseh slučajih jednaka, in da se potrudí vsikdar dobro in pravo samostojno in dejansko izpolnovati. Taka volja ima pravni značaj; vzgoja takega značaja v otroku je naj višja naloga vzgojnikova, ker pripelje človeka na naj vzvišeno stopnjo omike in oplemeničenja, ter obsega vsestransko človeško izobraženje. Na voljo rejenca more vzgojnik na dva načina vplivati: neposrednje, recimo s pohvalo, z grajanjem, s kaznijo, s svarjenjem in z opominovanjem, z lepim vzgledom i. t. d. in posrednje, ako vse mišljenje rejenca napeljuje na to, da se razodeva v njem pri vsakej priložnosti tudi dejansko pravna volja; to more pa le na ta način doseči, ako vzgojevalno poučuje. On mora namreč učno stvarino in učni načrt po vzgojevalnem pouku tako urediti, da vpleta pravne nauke med učno stvarino. Ker pa gole misli, suhe besede in pojmovni (abstraktni) nauki o pravnem življenju otroka ne morejo zanimivati, se mu mora pravni nauk na stvarni (konkretni) podlogi predstavljati, to je v podobi zgodovinskih slik, katere najdemo v svetem pismu, ali pa v posvetnej zgodovini. Za to porabi vzgojnik naj boljše basni, pravljice, pripovedke, povesti iz svetega pisma in zgodovine; one urijo razum, ker budé in razvijajo izkustveno (empirično), razmišljeno (spekulativno) in lepoznanstveno (estetično) zmožnost otročjo, ter morejo ob enem blažiti tudi srce, ker kažejo vzgojniku natančno pot, kako naj se goji v otroku versko pravno čutstvo, ki ima v srcu svoj sedež. Ta pouk se mora pa že začeti prve dni, ko pride otrok prvič v šolo; iz njega se otrok uči ljubezni in hvaležnosti do ljudi, pokorščine do staršev in učnikov, zločnosti s svojimi součenci, resnicoljubnosti in poštenosti in vse pravne zapovedi spoznavati, z jedno besedo: s takimi nauki se vcepi v mlada otroška srca ljubezen do Boga in do bližnjega. Da se ne bode pa versko pravna stran v otroku na račun drugih duševnih zmožnosti izobraževala, se mora pouk tudi v drugih učnih stvarinah in predmetih s prvim zediniti in združiti v jedno ustrojno (organično) celoto, kar imenujemo sosredbo (koncentracijo) uka, toda ne v cepidlačnem (pedantičnem), ampak v pravem pomenu besede; da ne zmeče namreč učitelj pri pouku vse vprek, kar se zgodi, ako v jedni uri vse vednosti trpinči, od sto različnih reči govori, da n. pr. začne pri šolski mizi in pri slonu neha. Pri poučevanju mora vsak predmet svojo samostalnost obdržati tako, da, ako se n. pr. pri računstvu golobje in kure seštevajo, se ne poučuje že prirodoslovje.

Konečno je pri vsej vzgoji vse le pri osebnih lastnostih in zmožnostih vzgojnikovih in pri v vzgledu, katere sam daje svojim rejencem, po prigovoru „qualis rex, talis grex“, kakoršen pastir, taka čreda.

Ljudskim vzgojnikom je torej sveta naloga izobraževati národ na versko pravnej podlogi. Po izreku: „poskusite vse, in kar je dobrega obdržite“, vzgojnik mora dobro preudariti in pomisliti, predno udobri kaki vzgojilni nasvèt in predno poprime se v vzgoji kakega pravila; on mora sam različne pregreške in zmote v vzgoji natančno opazovati, taiste brez skrbi očitno odkriti, njih vzroke pojasniti, ter prava sredstva nasvetovati, s katerimi bi se jim dalo v okom priti.

Vzgojniki! dobro si zapomnimo, da se pri vzgoji mladine ne dá in ne sme izkušati (eksperimentirati), ker je od dobre ali slabe izreje odvisna časna in večna sreča ali pa nesreča ne samo jedne same osebe, ampak vsega roda.

Anton Derganec.

Laž v šoli.

Ni je stvari, da bi človeku poučevanje tako grenila, kakor občevanje z ljudmi, katerim ni verjeti na besedo. Takemu se vsak rad umika, nihče noče kaj z njim občevati,

nihče ni rad v njegovi družbi. — Od kod pride, da so ljudje taki? Menda jih največ laže iz navade. „Česar se mlad nauči, to star zna“, pravi pregovor, ki je tukaj na pravem mestu. Vsaj nas skušnja uči, da so ljudje, ki resnice ne spoštujejo, lagali uže v svojih mladih letih. „Laž pri odrasčenih kaže, da ne spoštujejo svojega bližnjega, dovede do neporazumljavanja in zdražeb, tudi večkrat mnogo škode napravi; dalje je sramota lažnjivcu samemu, ki onečasti svoje poštenje in lahkomišelnost zapravi dobro ime, ker si ne prizadeva biti resničen, a pri otroku se pa včasih pokaže ta naopaka v vsi svoji ostudnosti uže prva šolska leta; njegov značaj je pokvarjen, a vender bi človek mislil, da je čut resnice otroku prirojen.

Učitelj, kateremu je naloga, da odvrtačuje spridenost značaja, skrbel bode po svojem poklicu, da zatare uže začetek spridenosti, kadar se v šoli prikaže.

Poskušajmo pokazati, kako bi se dala ta zadača rešiti:

I. Kako se prikaže laž v šoli?

II. Iz česa ta izvira?

III. Kaj ima storiti učitelj, da iztrebi laž, in kako jo odvrtačuje?

I. Kako se prikaže laž v šoli?

To je pač zelo različno. Tù je deček, ki se igra pod klopjo, ki je k sosedu kaj pogledal i. dr. Součenec ga zatoži, obdolženi tají, druge kliče na pričo; pa se uže nahaja dober prijatelj, ki ga izgovori. Recimo, da je v šoli kaj poškodovanega, šipa pri oknu raztrupljena, klopí pomazane i. dr. Učitelj vpraša, kdo da je to naredil — ni ga odgovora; nekdo je gotovo bil zraven. Večkrat je stvar znana, a vsi tajé. Učitelju se dozdeva, kdo bi bil storil, in z očmi meri krivca; ta pa mirno sedí, rudečica ga ne oblije, oči ne povesi, marveč učitelju gleda v oči, kakor nedolžen. Gorjé, ako se tako godí v šoli!

Nek drug otrok ni naredil domače naloge. Izgovarja se: „Nisem vedel“ ali: „Pozabil sem“. Kolikrat je to laž, za take izgovore se skriva lenoba in svojeglavnost.

Drugikrat pa zmanjka učencu knjige, peresa ali kaj tacega; učitelju se zatoži, a on sam ne vé, pri čem da je, ali je učenec sam to založil, ali mu je kdo stvar skril, ali je res kaj tatvine vmes. Zdaj se pa oglasi drug učenec, pa pripoveduje: Temu ali unemu je uže tudi tega zmanjkalo, ta ali uni je to naredil. Stvar postane silo kočljiva. Tù gre za veljavo učiteljevo, pa za dobro ime šole. Ali ni ga sledu, vse tají, kar se le dá. Ali je pa nemara tisti, ki je založil, sam tat? Vse mogoče; prigodi se pa tudi, da je stvar le založena, ali pa jo je otrok iz pozabljenosti sam v žep vtaknil. Pomagal sem si večkrat tako, da sem pridržal tri ali štiri klopí v šoli dotlej, da so založeno ali ukradeno stvar dobili; včasih sem pa uže tudi zločincu in trdovratnemu lažniku ukradeno stvar iz čevljev stresel; najsitneje je pa, ako se tudi hiša v to začne mešati.

Laž v šoli je pa večkrat še bolj pretkana, tedaj tudi ostudnejša. Vpričo učitelja je nekateri otrok tako ljubeznjiv in prijazen, vse stori, kar mu le vidi v očeh, da, še celo jezi se nad svojimi součenci, ki nagajajo učitelju ter ga žalijo. Tudi ko ga učitelj sliši, druge svarí in opominja. Ali ne bo učitelj ljubil tacega učenca? Skoraj bi verjeli. — Ali, ni vse zlato, kar se sveti. Rado se primeri, da je tak učenec le zvít in grd hinavec; to pa je še slabše, kakor bi bil očiten nerodnež, kajti odkritosrčen hudobnež se dá ložeje poboljšati, kakor prikrit lažnjivec; kača, ki lazi med cveticami, je bolj nevarna, kakor predrzna zver, ki nam od daleč grozi.

II. Iz česa izvira laž?

Ako zdravnik hoče poznati in ozdraviti bolezen, poprašuje, od kod izhaja? Tako dela tudi učitelj, kadar hoče laž iztrebiti iz šole, ter pozveduje, zakaj laže otrok. Vprašajmo le: zakaj je tajil otrok, da ni šepetal, da ni gledal k součencu? zakaj se otrok ni

oglasil takrat, ko je učitelj prašal? kdo je klopí pomazal? zakaj se je izgovarjal leni otrok, da je pozabil nalogo narediti? Brez dvombe, iz strahu pred kaznijo? Vsega tukaj nemoremo otroku v pregreho šteti, ker vsakdo želi kazni uiti, saj tudi žival beži pred kaznijo. Ali je pa tudi učenec, ki je hotel součencu pomagati iz kazni, lagal iz strahu pred kaznijo? Nikakor; ni mu treba bilo bati se je. Lagal je, da je pomagal svojemu prijatelju, nemara da je kaj tacega domá večkrat slišal ali videl. Tukaj pa otrok posnema le to, kar je domá videl; sicer moramo reči, da je nesrečna hiša, kjer se kaj tacega zgodi, ali zgodi se vendar marsikje; slabi vzgledi staršev otroke spridijo. Ali bode otrok drugače ravnal, ako vidi, da je njegov oče krivdo na drugega zvrnil, a sam pa kazni odšel. Prigodi se pa tudi, da otrok kaj škode naredi, poškodovani terjá odškodnine; otrok pribeži k materi, ter obstane svojo nesrečo. Kaj pa stori mati? Bojí se, škodo povrniti, tedaj pa poučí otroka, kako naj krivico zvrne na druge.

Spredaj smo tudi videli, lažnjivca — hinavca, ki se zna potajiti in se kazati lepega. Od kod pa to izhaja? zakaj se otrok učitelju pokaže drugačnega, kakeršen je? — To pa je samoljubje, samopridnost, ki se hoče svetiti, ki se hoče ponašati. Otrok želi učitelju prikupiti se, hoče za dobrega veljati; a ne prizadeva se, da bi res bil tak. Poslušen je, da bi ga starši in učitelji hvalili, da bi dobil dobro spričalo. Koliko pa je vredna taka pokorščina? — To bi bili nekateri viri laži, drugi pa bi bili, da ob kratkem rečemo: osupnjenost, prenagljenje, naopačen ozir na součence, slabo vojeno čustvo častiljubja, nevošljivost, sovraštvo in hudobija.

(Konec prihodnjč.)

Številjenje v nižjem razredu.

(Piše V. Burník.)

Dandanes, ko se mnogo radovednih ljudi iz vseh stanov sili k oknom ljudskega šolstva, kjer opazujejo pozornim očesom vsak korak učiteljev, da potem morejo v družbah govoriti in pretresovati šolstvo, ima učitelj dostikrat neprijetno priliko, da sliši čudne nazore takih nepoklicanih o ljudske šoli. Osobito takrat, kadar se vrše debate o nižjih razredih ljudske šole, zadenemo čestokrat ob jako nejasne pojme. Da, celó v omikanih krogih šteje ljudska šola še pičlo število onih prijateljev, kateri vedó čislati njeno visoko vrednost in tudi prav umejo imenitno nalogo učiteljevo v nižjih razredih. V obče so med šolskimi deležniki tudi taki, kateri mislijo, da je za prvo šolsko leto tudi najnesposobnejši učitelj dober, češ, „abc“ bode že učil. Žalostno, a resnično! Čuditi se temu ne moremo, a potolazimo si razžaljeno čustvo ter mislimo si: ti ljudje bi drugače govorili, ako bi popolnoma poznali svetišče ljudske šole. Nikakor ne zadostuje, da se otrokom prvega šolskega leta odkaže učiteljska moč, kakoršna si bodi; prvo šolsko leto zahteva učitelja, kateri po mnogoletni skušaji natančno pozná otroške duševne zmožnosti in zaradi tega tudi vé otrokom take hrane, katera jim bode izvestno hasnila, kateri zna najtehtnejših sredstev, da z njimi po najkrajši poti doseže svoj namen in v otroškem umu postavi vednostim trdno, nerazrušljivo podlogo. Ne more se nikakor reči, da so dostikrat zakrivili učitelji prvih šolskih let, ako je moral marsikateri učenec v poznejših šolskih letih zaostati, akoravno se ni moglo reči, da bi ne imel dobre glave. Vso svojo pozornost mora učitelj obračati pri začetnikih na duševne zmožnosti; naklada se mu važno delo, da vzbuja še spéca duševna dejanja, nad vzbujenimi strogo čuva in skrbí, da se s priležno hrano krepé in v razvitku ne oslabé. Med dušnimi zmožnostmi je vsakako na prvem mestu razum. Čast današnje ljudske šoli, katera odločno učitelju zapoveduje: „Glej porsod le na razum!“ Oni tehtni in imenitni predmet ljudske šole pa, kateri edini stavi svojo podlogo na razum,